

УДК 378.126

DOI 10.31392/NPU-VOU.2020.4(79).08

ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

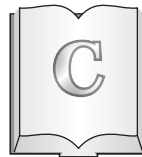
Ірина КРАВЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

© Кравченко І., 2020

Ключові слова: метод проєктів, проєктна технологія, проєктна діяльність, педагогіка вищої школи, майбутній викладач.

Розкрито особливості методу проєктів та обґрунтовано можливість його застосування під час викладання освітніх курсів «Педагогіка вищої школи», «Педагогіка і психологія вищої школи» майбутнім викладачам. Висвітлено досвід організації проєктної діяльності студентів у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Визначено орієнтовну тематику проєктів, їх мету, завдання, структуру, етапи роботи над ними.

учасний соціально-економічний, суспільно-політичний стан України, євроінтеграційні процеси, реформування освітньої галузі зумовлюють пошук ефективних форм, методів, технологій навчання, які сприятимуть підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців, зокрема, викладачів вищої школи. Провідну роль у забезпеченні цього процесу відіграють психолого-педагогічні дисципліни.

Так, метою викладання, зокрема, освітніх курсів «Педагогіка вищої школи», «Педагогіка і психологія вищої школи» є здобуття магістрантами компетентностей професійної діяльності в закладі вищої освіти щодо виконання посадових обов'язків викладача, проведення науково-дослідної роботи, керівництва науковою діяльністю студентів, організації й управління освітнім процесом у ЗВО, організації міжособистісної взаємодії суб'єктів освітнього середовища, ефективного вирішення професійних і соціально-психологічних проблем полікультурного освітнього середовища ЗВО [5, с. 6, 35].

Вважаємо, що досягненню цієї мети буде сприяти застосування інноваційних технологій навчання, зокрема проєктної.

Теоретичні та практичні основи методу проєктів, проєктної технології досліджувалися й досліджуються зарубіжними та українськими вченими-педагогами, такими як: В. Беспалько, Н. Борисова, Н. Голуб, В. Гузєєв, Д. Дьюї, І. Єрмаков, Д. Жак, О. Карбованець, В. Кіпатрик, Є. Коллінгс, Н. Кузьміна, Н. Куруц, Т. Левін, А. Майорош, В. Монахов, О. Падалка, О. Пехота, Є. Полат, С. Сисоева та ін. Окремі питання застосування методу проєктів у підготовці майбутнього вчителя, викладача висвітлюються у працях таких науковців, як: О. Ільяшева, Л. Козак, Н. Мирончук, Л. Оршанський, О. Ярошинська та ін.

Метою статті є розкриття особливостей методу проєктів та обґрунтування можливостей його застосування під час викладання освітніх курсів «Педагогіка вищої школи», «Педагогіка і психологія вищої школи» майбутнім викладачам.

Зауважимо, що метод проєктів виник у другій половині XIX ст. у школах США, який набув широкого застосування у XX ст. завдяки розвитку і впровадженню психологічних і педагогічних досліджень американських науковців (Дж. Дьюї, В. Кіпатрика, М. Меррі). Його також називали методом проблем і пов'язували з ідеями гуманістичного напрямку у філософії та освіті, розробленими американським філософом і педагогом Джоном Дьюї. Він запропонував будувати навчання на активній основі через доцільну діяльність школяра, зважаючи на особисті інтереси кожного і розкриваючи учням прагматичну важливість знань. Педагогічні погляди Дж. Дьюї стали теоретичною основою методу проєктів, який обґрунтував американський педагог Вільям Кіпатрик [8, с. 87].

У сучасній педагогіці «метод проєктів» розглядають як спосіб організації самостійної діяльності учнів, спрямований на вирішення завдань навчального проєкту, що інтегрує в собі проблемний підхід, групові методи, рефлексивні, презентаційні, дослідницькі, пошукові й інші методики (Н. Пахомова); як спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), яка повинна завер-

шитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим або іншим чином (Є. Полат); як технологію активної самостійної пізнавальної діяльності, яка орієнтована на творчу самореалізацію особистості студента і спрямована на підвищення його професійної підготовки в закладі вищої освіти (І. Сергєєв) [3, с. 57]; як організацію навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів, як педагогічну технологію, що охоплює сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю (С. Гончаренко) [1, с. 278–279].

В основу методу проєктів покладена ідея, що відображає сутність поняття «проєкт», його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати при вирішенні тієї чи іншої проблеми. Результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Щоб домогтися такого результату, необхідно вміти самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, використовуючи для цього знання з різних галузей, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів розв'язання проблеми, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки. Вирішення проблеми таким способом набуває характеру проєктної діяльності [7, с. 120–121].

Під проєктною діяльністю розуміють конструктивну і продуктивну діяльність особистості, спрямовану на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту [2, с. 717].

Неодмінною умовою проєктної діяльності є наявність завчасно визначених уявлень про кінцевий продукт діяльності, етапів проєктування.

Проєктна діяльність – це дидактичний засіб розвитку, навчання і виховання, що дає змогу формувати і розвивати специфічні навички проєктування, а саме вчити: проблематизації (розгляду проблемного поля та виділенню підпроблем, формулюванню головної проблеми та завдань, що впливають з цієї проблеми); цілепокладанню та плануванню діяльності; самоана-

лізу і рефлексії; презентації своєї діяльності та результатів; умінню готувати матеріал для проведення презентації в наочній формі, використовуючи для цього спеціально підготовлений продукт проектування; пошуку потрібної інформації, виокремленню та засвоєнню необхідного знання з інформаційного поля; практичному застосуванню знань, умінь, навичок, компетентностей у різноманітних ситуаціях; вибору, освоєнню та використанню адекватної технології створення продукту проектування; проведенню дослідження (аналізу, синтезу, узагальненню) [2, с. 717–718].

Ярошинська О. вважає, що проектування у професійній педагогічній підготовці є діяльністю зі «створення конкретних проектів на основі концептуалізації їх задуму, які передбачають орієнтовні варіанти вмотивованої майбутньої діяльності на основі професійно-особистісних цінностей; безпосередньо спрямовують практичну навчальну діяльність, що охоплює актуалізацію і теоретичне опрацювання освітніх ініціатив, чітко впорядковану послідовність дій, що приводить до інновацій у практиці й прогнозує результати» [9, с. 71].

Навчальні проекти класифікують за різними критеріями: 1) за домінуючою в проекті діяльністю (дослідницькі, інформаційні, ігрові (рольові), творчі, телекомунікаційні, прикладні); 2) за кількістю учасників проекту (індивідуальні, парні, групові (колективні)); 3) за тривалістю виконання (короткострокові, середньої тривалості (від тижня до місяця)), довгострокові (від місяця до кількох місяців); 4) за характером партнерської взаємодії між учасниками (кооперативні, змагальні, конкурсні); 5) за рівнем реалізації міжпредметних зв'язків (монопредметні, міжпредметні, надпредметні); 6) за характером координації проекту (проекти з відкритою, явною координацією (координатор ненав'язливо спрямовує роботу учасників, організовуючи в разі потреби окремі етапи проекту), проекти з прихованою координацією (координатор не виявляє себе в управлінні роботою над проектом, а є його повноправним учасником); 7) за метою і характером

проектної діяльності (інформаційні, ознайомлювальні, пригодницькі, мистецькі, науково-пошукові, конструкційні, виробничі) [8, с. 99–100].

Педагогічне проектування відбувається в кілька етапів та має відповідати певним умовам.

Зауважимо, що використання методу проектів ґрунтується на діяльнісному підході, який передбачає творчу активність студентів. Метод проектів дозволяє вирішувати завдання формування і розвитку інтелектуальних умінь, критичного і творчого мислення, сприяє ініціативності та нестандартності в підходах до вирішення поставлених завдань [4, с. 192].

Вважається, що проектна технологія є однією з інноваційних технологій навчання і виховання, яка поєднує теоретичні знання та їх практичне застосування для розв'язання конкретних життєвих чи професійних проблем, що застосування проектних технологій у підготовці майбутніх викладачів сприяє створенню умов для глибокого й повного засвоєння навчального матеріалу курсу; виробленню вмінь і навичок проектування майбутньої педагогічної діяльності; розвитку гнучкості та критичності мислення, творчих і дослідницьких здібностей; підвищенню комунікативної активності, формуванню здатності до інноваційної діяльності [3, с. 63]. З огляду на це, обґрунтуємо можливість застосування методу проектів під час викладання освітніх курсів «Педагогіка вищої школи», «Педагогіка і психологія вищої школи» та поділитися досвідом використання даного методу.

Зокрема, магістрантам Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова під час вивчення курсу «Педагогіка вищої школи» пропонуємо розробку проектів (мініпроектів), що мають на меті одночасно: 1) систематизацію, закріплення і поглиблення теоретичних і практичних знань з педагогіки вищої школи, застосування цих знань при вирішенні конкретних науково-методичних завдань; 2) удосконалення форм і методів самостійної роботи та контролю за нею, оволодіння методикою науково-дослідницької діяльності та формування навичок з

розроблення, оформлення і презентації отриманих результатів; 3) з'ясування ступеня підготовки випускника до професійної творчої діяльності у вищій школі. Мініпроект виконує функцію творчої роботи, що дає змогу більш глибоко оволодіти програмним матеріалом з педагогіки вищої школи та методикою її викладання. Важливим завданням проекту має стати й максимальне наближення організації освітнього процесу до реальних умов праці майбутніх викладачів, забезпечення його ефективності.

Для ефективного застосування методу проектів необхідно дотримуватися певних педагогічних умов: 1) значущість у дослідницькому і творчому плані проблеми та її усвідомлення учасниками освітнього процесу (магістранти повинні усвідомлювати теоретичну і практичну значущість завдань для їх професійного зростання); 2) професійна спрямованість та реальність виконання запропонованих завдань (проекти мають бути пов'язані з майбутньою професійною діяльністю і мати практичне значення); 3) структуризація змістової частини проекту (чітке планування етапів виконання проекту); 4) самостійність магістрантів у виконанні проектів (важливо чітко встановити обсяг і зміст самостійної роботи кожного учасника проекту); 5) використання дослідницьких методів; 6) суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу; 7) ресурсно-диференційований підхід до використання проектних методик, що передбачає урахування можливостей викладача та рівня підготовленості й індивідуальних особливостей магістрантів; 8) адекватність системи контролю за виконанням проекту відповідно до складності завдань (форми та методи контролю повинні бути методично обгрунтованими) [3, с. 58].

Студентам надається можливість обрати тему за власним уподобанням із запропонованого переліку або запропонувати свою. Зокрема, це можуть бути такі теми: «Формування суб'єкт-суб'єктних виховних відносин «викладач-студент», «Ігрові технології у вищій школі», «Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи», «Активні нетрадиційні лекції», «Тренінгові технології у вищій школі», «На-

вчання у співробітництві (навчання в малих групах)», «Інноваційні технології навчання у ЗВО», «Сучасні педагогічні технології», «Змішане навчання у вищій школі», «Кейс-технології у вищій школі», «Тьюторство у вищій школі», «Портфоліо-технологія у вищій школі» та ін. Тобто це теми, що можуть поглиблювати програмний матеріал з педагогіки вищої школи або бути винесені на самостійне опрацювання. У будь-якому разі, це ті теми, до яких магістранти – майбутні викладачі будуть звертатись у своїй професійній діяльності, зокрема, під час викладання освітнього курсу «Педагогіка вищої школи» та інших педагогічних дисциплін.

Проект складається з двох частин: теоретичної і методичної. Перша частина – це написання студентом реферату (конспекту лекції) за обраною темою. Друга частина (методична) містить розробку: 1) презентації, зокрема, у програмі Power Point, Prezi тощо за обраною темою; 2) питань для контролю та самоконтролю знань студентів; 3) питань і завдань для самостійної роботи студентів; 4) питань для дискусії; 5) тестових завдань.

Виконання такого проекту сприятиме формуванню готовності магістрантів до здійснення професійно-педагогічної діяльності викладача, уміння підбирати і належним чином структурувати навчальний матеріал за певною темою (зокрема, у формі конспекту лекції), формулювати питання за певною темою, дає можливість магістрантам усвідомити різницю між питаннями для контролю знань студентів, питаннями для самостійної роботи і питаннями для дискусії. Крім того, дає можливість зрозуміти, що не кожне питання може спровокувати дискусію, що питання і завдання для самостійної роботи спрямовані насамперед на поглиблення знань, пошук додаткової інформації і вихід на міждисциплінарні дослідження. Завдання проекту формує вміння розробляти тести, правильно їх формулювати. До речі, студенти не обмежені у видах, формах і засобах розроблення тестів. Тут вони можуть використовувати різні програмні засоби, зокрема, Google-форми тощо. Підготовка презентації за змістом реферату (конспекту лекції) дозволяє магі-

странтам на практиці застосувати принцип наочності, зрозуміти, що окремий слайд – це визначення, теза, таблиця, схема, діаграма, а не суцільний текст, що повністю повторює доповідача. Отже, виконання такого проекту дає можливість студентам відчувати себе в ролі викладача.

Робота над проектом відбувається у кілька етапів: 1) обрання теми. На цьому етапі магістрантів ознайомлюють з темами, метою проектів, способами збору й аналізу інформації, формами подання проміжних результатів та кінцевим продуктом проектно-діяльності, критеріями оцінки результатів; 2) розроблення теоретичної і методичної частини з можливістю отримання консультацій у викладача (тривалість етапу – місяць); 3) захист проекту. На семінарсько-практичних та тьюторських заняттях студенти мають можливість провести міні-лекцію (до 10–5 хв) на обрану тему із застосуванням підготовленої презентації в програмі Power Point, Prezi тощо, провести дискусію та тестування; 4) колективне обговорення, експертиза, оцінювання результатів проекту. Під час обговорення важливо з'ясувати, як доповідачеві вдалося підібрати, узагальнити і якісно подати необхідний навчальний матеріал як майбутньому викладачеві, наскільки вдалою була форма подачі навчального матеріалу, який комплекс методів навчання було підбрано, чи вдалося організувати дискусію за обраною темою, чи правильно складені питання для контролю знань студентів, тестові завдання. Важливо забезпечити аналіз доповідачами перебігу та результатів своєї діяльності на всіх етапах, тобто рефлексію.

За провідним видом діяльності такі проекти можна віднести до інформаційно-прикладних (практико-орієнтованих), оскільки вони одночасно спрямовані на збір інформації про якийсь об'єкт, явище; передбачають ознайомлення учасників проекту з цією інновацією, її аналіз, узагальнення та спрямовані на створення конкретного виробу – методичної розробки. За кількістю учасників проекту – вони індивідуальні; за тривалістю проведення – середньотривалі; за метою і характером проектно-діяльності – виробничі.

Отже, виконання проекту сприятиме вдосконаленню навичок здобувати, аналізувати, узагальнювати потрібну інформацію, здійснювати проблемно-пошукову діяльність; сприятиме формуванню здатності організувати і здійснювати навчально-методичну, наукову і виховну роботу у вищій школі; здатності визначати зміст, розробляти методiku викладання конкретної навчальної дисципліни, проводити відбір і структурування дидактичного матеріалу; здатності до проектування педагогічних технологій, форм і методів організації освітнього процесу у ЗВО; здатності відбирати та впроваджувати інноваційні форми, технології, методи організації освітнього процесу у ЗВО, оцінювати їх раціональність та ефективність; здатності раціонально планувати й організувати самостійну роботу студентів, визначати і забезпечувати заходи її контролю; здатності розробляти та застосовувати засоби контролю та діагностування якості знань, умінь і компетентностей студентів.

Під час викладання освітнього курсу «Педагогіка і психологія вищої школи» практикуємо виконання студентами й групових проектів, що спрямовані на формування психолого-педагогічної, комунікативної компетентностей. Пропонуємо такі теми: «Суперечності та кризи студентського віку», «Адаптація студента до навчання у ЗВО», «Міжособистісні стосунки в студентській групі», «Конфлікти у ЗВО». Результатом виконання проекту мають бути методичні рекомендації для викладача, куратора академічної групи. Студенти мають самостійно: 1) об'єднатись у проектно-дослідницькі групи, розподілити між собою завдання, ролі; 2) визначити вибірку дослідження (обґрунтувати свій вибір: студенти якої групи, курсу і чому); 3) підібрати інструментарій дослідження, обґрунтувати методи, засоби дослідження, розробити за необхідності анкети, опитувальники, тести тощо; 4) зробити висновки, узагальнення з отриманих результатів дослідження і розробити відповідні рекомендації; 5) продумати, як представлятимуть результати проекту, й оцінити внесок кожного учасника проекту в дослідження проблеми. Результати проекту можна оформити у вигляді

ді портфоліо. Захист робіт відбувається наприкінці семестру.

Виконання проектів значно підвищує мотивацію й інтерес студентів до вивчення освітнього курсу, сприяє розвитку творчості, самостійності, поглибленню знань, формуванню професійно-педагогічної компетентності, здатності до самонавчання, самовизначення, самоактуалізації, розвитку індивідуальності. Під час роботи над проектом студенти вчаться працювати в команді, раціонально розподіляти час, отримують можливість набути організаторського, управлінського, комунікативного досвіду.

Тематика і завдання проектів підібрані таким чином, що майбутні викладачі зможуть у своїй професійній діяльності вико-

ристовувати власні напрацювання, тому результати проекту мають як теоретичне, так і практичне значення та педагогічну цінність.

Отже, вважаємо, що так організована проектна діяльність під час викладання освітніх курсів «Педагогіка вищої школи», «Педагогіка і психологія вищої школи» сприяє оволодінню магістрантами знаннями в галузі теорії і практики освітнього і наукового процесу вищої школи, набуттю компетентностей професійної діяльності в закладі вищої освіти щодо виконання посадових обов'язків викладача та допомагає здійснити ефективну організацію самостійної роботи студентів та контролю за нею. Застосування проектної технології забезпечує діяльнісне освоєння змісту педагогічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне, 2011. 552 с.
2. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. Київ, 2008. 1040 с.
3. Козак Л. В. Застосування проектних технологій у підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології. Педагогічний процес: теорія і практика: збірник наук. праць. 2013. Вип. 1. С. 54–64.
4. Мирончук Н. М. Застосування методу проектів у підготовці майбутніх викладачів до самоорганізації в професійній діяльності. Проблеми освіти: збірник наук. праць. 2017. Вип. 87. С. 191–196.
5. Навчально-методичний комплекс фахової підготовки магістрів за контекстно-тьюторською технологією галузі знань 01 Освіта, спеціальності 011 Науки про освіту (Педагогіка вищої школи) (спеціалізації «Андрогогіка», «Тьюторство») / за ред. Н. М. Дем'яненко. Київ, 2017. Ч. I. 195 с.
6. Оршанський Л. Метод проектів у системі підготовки сучасного вчителя трудового навчання. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2010/2010_3_15.pdf
7. Сисоева С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих. Київ, 2011. 320 с.
8. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології. Київ, 2012. 224 с.
9. Ярошинська О. О. Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Умань, 2014. 456 с.

REFERENCES

1. Honcharenko S. U. (2011) Ukrainykyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]. Rivne, 552 p. (in Ukrainian)
2. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] (2008) / za red. V. H. Kremeniya. Kyiv, 1040 p. (in Ukrainian)
3. Kozak L. V. (2013). Zastosuvannia proektnykh tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnykh vykladachiv doshkilnoi pedahohiky i psykholohii [Application of project technologies in the training of future teachers of preschool pedagogy and psychology]. Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka: zbirnyk nauk. prats. [Pedagogical process: theory and practice: a collection of sciences. works]. Issue 1, pp. 54–64. (in Ukrainian)
4. Myronchuk N. M. (2017). Zastosuvannia metodu proektiv u pidhotovtsi maibutnykh vykladachiv do samoorganizatsii v profesinii diialnosti [Application of the project method in the preparation of future teachers for self-organization in professional activities]. Problemy osvity: zb.nauk.prats [Problems of education: collection of scientific works]. Issue 87, pp. 191–196. (in Ukrainian)
5. Navchalno-metodychnyi kompleks fakhovoi pidhotovky mahistriv za kontekstno-tiutorskoiu tekhnolohiieiu haluzi znan 01 Osvita, spetsialnosti 011 Nauky pro osvitu (Pedahohika vyshchoi shkoly) (spetsializatsii «Andrahohika», «Tiutorstvo») [Educational and methodical complex of professional training of masters in context-tutoring technology in the field of knowledge 01 Education, specialty 011 Science of Education (Higher School Pedagogy) (specializations "Andragogy", "Tutoring")] / za red. N. M. Demianenko. Kyiv. Part I, 195 p. (in Ukrainian)
6. Orshanskyi L. Metod proektiv u systemi pidhotovky suchasnoho vchytelia trudovoho navchannia [The method of projects in the system of training a modern teacher of labor education]. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2010/2010_3_15.pdf (in Ukrainian)
7. Sysoieva S. O. (2011). Interaktyvni tekhnolohii navchannia doroslykh [Interactive technologies of adult learning]. Kyiv, 320 p. (in Ukrainian)
8. Chepil M. M., Dudnyk N. Z. (2012) Pedahohichni tekhnolohii [Pedagogical technologies]. Kyiv, 224 p. (in Ukrainian)
9. Yaroshynska O. O. (2014) Proektuvannia osvitnoho seredovyscha profesiinoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv pochatkovoї shkoly [Designing an educational environment for the professional training of future primary school teachers]. Uman, 456 p. (in Ukrainian)